

Kubinyi Ágoston (1799–1873)

Kubinyi Ágoston 1799. május 30-án született a Nógrád megyei Videfalván. A besztercebányai evangélikus iskolában, majd a debreceni református kollégiumban tanult, majd a pesti egyetemen hallgatott növénytant, filozófiát, diplomatikát, numizmatikát és archeológiát, emellett részt vett Pest egyre élénkülő társadalmi életében. Megismerkedett Kazinczy Ferencsel, Szemere Pállal, Fáy Andrással, Horvát Istvánnal.

1821-ben Balassagyarmatra került, és Nógrád vármegye aljegyzője lett. A távollévők követeként részt vett a nevezetes 1825. évi országgyűlésen. Testvére, Ferenc 1833-tól a szabadelvű ellenzék – amelynek egyik vezető alakja volt Eötvös József – tekintélyes követének számított. Kubinyi Ágoston nem lépett politikai pályára, hanem édesapja nyomdokain haladva az evangélikus egyház világi gondnoka, majd iskolafelügyelője lett, aki alá száztíz iskola tartozott. Emellett szüleitől örökölt birtokain, a Pest vármegyei Tápiószentmártonban és a Nógrád vármegyei Videfalván gazdálkodott, valamint természettudományi gyűjteményei gyarapításával foglalkozott. Jelentős ásvány- és madártojás-gyűjteményét Kazinczy is megcsodálta, amikor Szemerével 1831 júniusában meglátogatta. Ebben az időszakban alapított Losoncon a magyar nyelv terjesztésére saját költségén „nemzeti intézetet”, majd iskolát és egyházi könyvtárat hozott létre.

Nógrád vármegye főbiztosának 1832-ben választották meg. Ez a tevékenység erélyességet, ugyanakkor nagy tapintatot is kívánt. A falvakban elszállásolt idegen katonaság élelmezése, a hadiadó beszolgáltatása, a katonai kihágások kivizsgálása, megbüntetése próbára tette a biztosok képességeit, sokszor rajtuk múlt egy-egy vidék népének nyugalma. Kubinyi e kényes hivatal felettesének teljes megelégedésére látta el, olyan szervező képességről téve tanúbizonyságot, melyet később különböző tudományos társaságokban és a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatójaként kamatoztatott.

Kubinyi Ágostont József nádor 1843. április 12-én nevezte ki a Nemzeti Múzeum élére. Nagy feladat várt rá: be kellett fejeznie az 1837 óta épülő múzeumpalotát, majd meg kellett szerveznie a múzeum gyűjteményeinek beköltöztetését, elhelyezését, a múzeum mindennapi működését. Elkészítette a múzeum új (és egyben első magyar nyelvű) szervezeti szabályzatát, valamint házirendjét: a Kubinyi-féle utasítás határozta meg először magyar nyelven, hogy milyen módon kell a gyűjteményi anyagot bemutatni a látogatóknak.

1846-ban ünnepélyesen megnyílt az intézmény első kiállítása, az ún. Pyrker-képtár, amelynek gazdag gyűjteményét 1836-ban adományozta Pyrker János László egri érsek a nemzetnek. Kubinyi egyik fő célja egy magyar múzeumi képtár kialakítása volt, ezért 1845-ben életre hívta a Nemzeti Képcsarnokot Alakító Egyletet, amelynek közadakozásból létrehozott alapjából magyar festők műveit vásárolták. Az így létrejött József Nádor Nemzeti Képcsarnokot 1851-ben nyitották meg a nagyközönség előtt. A forradalom és a szabadságharc évei a Nemzeti Múzeum számára is nevezetesek voltak. 1848. március 15-én délelőtt Petőfi Sándor és Jókai Mór bízott Kubinyi őrizetére két, frissen kinyomtatott röplapot, a Nemzeti dalt és a 12 pontot. Ebben az időben a múzeumban ülésezett az országgyűlés főrendi háza is. Kubinyi, annak érdekében, hogy a zavaros időkben a gyűjteményeket megvédje a fosztogatásoktól, Windischgrätz 1849. januári bevonulása után a császári sereg fővezéréől menlevelet szerzett a múzeum számára, azaz biztosítékot arra, hogy a Pestet is megszálló katonák nem törnek be oda. A gyűjtemények a szabadságharc éveiben is tovább gyarapodtak, ekkor kerültek oda többek között III. Bélának és feleségének 1848 telén megtalált földi maradványai és sírmellékletei.

Kubinyi nemzeti érzelmű konzervatív volt, de politikai szerepet sem ebben az időben, sem később sem vállalt.

A szabadságharc leverése után a Magyar Nemzeti Múzeum számára is nehéz időszak következett. Az épületre lakbéradót vetettek ki, és az intézmény megfelelő támogatása is elmaradt. Ám az igazgató közadakozásból folytatta a múzeum korábban megkezdett bebútorozását, valamint az épület körüli terület parkosítását, melynek révén létrejött a Múzeumkert. A díszteremben jótékonysági koncerteket szerveztek, így 1851–1865 között ez volt Pest legjelentősebb koncertterme, ahol a Magyar Filharmóniai Társaság első előadásait tartotta Erkel Ferenc vezényletével. 1861-ben és 1865-ben a képviselőház, 1867-től pedig az új (mai) Parlament felépüléséig a felsőház is az épület dísztermében ülésezett.

Kubinyi Ágoston több mint negyedszázadon keresztül állt a Nemzeti Múzeum élén. 1869. február 25-én vonult nyugdíjba, amikor igazgatói érdemeiért az uralkodótól a Vaskorona-rend III. osztályú keresztjét is átvehette.

Kubinyi nemcsak a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatásában és szervezésében elért eredményeivel írta be nevét a hazai tudomány és a közgyűjtemények történetébe, hanem a múzeum falain kívüli tudományszervező és tudománynépszerűsítő szerepével is. Az 1840-es évektől ugyanis alig volt olyan kulturális és tudományos kezdeményezés, amelyhez ne lett volna köze. Többek között alelnöke volt a magyar orvosok és természetvizsgálók nagygyűlésének, és alelnöke, majd elnöke a Magyar Természettudományi Társulatnak, melynek megszervezésében komoly szerepe volt. A Magyarhoni Földtani Társulat alakuló értekezletét 1848. január 3-án az ő vidéfalvai birtokán tartották. A pesti Állatkert eszméje is tőle származott, és 1866. évi megnyitásáért – Xántus János, Gerenday József és Rottenbiller Lipót mellett – ő is sokat tett.

1842-ben jelent meg legjelentősebb önálló kötete *Magyarországi mérges növények* címmel. A Magyar Tudományos Akadémia 1843-ban választotta tiszteleti, majd 1853-ban igazgató tagjává. 1845-ben királyi tanácsos lett. Emellett működése folyamán számos külföldi tudományos társaság is tagjai közé választotta.

Kubinyi Ágoston 1873. szeptember 19-én hunyt el Budapesten. A tápiószentmártoni temetőben lévő sírját a helyiek ápolják. Utca és a helyi általános iskola őrzi a nevét, utóbbiban felállították mellszobrát is.

A Kubinyi Ágoston Program

A múzeumszakmai támogatási program keretében közzétett pályázatok célja a települési önkormányzatok által fenntartott muzeális intézmények szakmai támogatása. Múzeumok esetében állandó kiállítás előkészítésére, létrehozására, teljes körű felújítására vagy korszerűsítésére használható fel – különös tekintettel a közönség számára eddig nem hozzáférhető műtárgyak bemutatására. A program elsődleges célja a muzeális intézményekben rejlő kincsek megismerhetővé, hozzáférhetővé tétele a közönség számára.

A polgári kormányzás során szinte hagyománnyá vált, hogy intézményeinket és programjainkat olyan elődökről nevezzük el, akik az adott szakterületen jelentőset, maradandót alkottak. Ezt a gondolatmenetet követve mostantól a múzeumszakmai támogatási program első közgyűjteményünk igazgatójáról a Kubinyi Ágoston Program nevet kapja, méltó emléket állítva ezzel annak az embernek, aki oly sokat tett a hazai múzeum- és könyvtárügyért.